

Over gouden bergen en manke vergelijkingen

DRS. M. B. ENGWIRDA*

In *ESB* van 6 mei jl. is door mr. A. J. Dijkhuizen en mr. C. A. de Kam een vergelijking gemaakt van de verkiezingsprogramma's van PvdA, CDA, VVD en D'66 1). Terecht signaleren de beide auteurs, dat er in de economische literatuur tot nu toe opvallend weinig aandacht is besteed aan de opvattingen over het te voeren sociaal-economische beleid, zoals die in de verschillende verkiezingsprogramma's worden ontvouwd. De vraag is nu natuurlijk in hoeverre Dijkhuizen en De Kam er in hun artikel in geslaagd zijn deze lacune op bevredigende wijze op te vullen. Ik heb daar ernstige twijfels over. Ik hoop dat in deze reactie op hun artikel duidelijk te kunnen maken. Om mijn reactie zo beknopt mogelijk te houden geef ik daarom puntsgewijs het volgende commentaar.

1. Het door de beide auteurs gebruikte cijfermateriaal ter berekening van de in de komende kabinetsperiode voor de verschillende politieke partijen beschikbare financiële ruimte maakt een betrouwbare indruk. Dit wordt bevestigd doordat de ruimteberekeningen van het Ministerie van Financiën vrij nauwkeu-

rig blijken te sporen met de ruimteberekeningen van het Centraal Planbureau in *De Nederlandse economie in 1985*. Wel vind ik het te betreuren, dat de nieuwste middellange-termijnverkenning op een zodanig laat tijdstip naar buiten is gebracht dat de verschillende partijen daarmee bij de vaststelling van hun verkiezingsprogramma's niet of nauwelijks rekening hebben kunnen houden. Bovendien betreur ik het met de beide auteurs, dat het Centraal Planbureau wegens tijdgebrek niet heeft kunnen voldoen aan de verzoeken van diverse partijen om de macro-economische effecten van hun ontwerp-programma's door te rekenen. Voor D'66 kon het Planbureau dat 10 jaar geleden wel; vorig jaar oktober kregen wij echter op een desbetreffend verzoek nul op het rekest.

2. Het artikel van Dijkhuizen en De Kam wordt voor de *ESB*-lezers echter volstrekt oncontroleerbaar, wanneer zij hun interpretatie van de ontwikkeling van de publieke uitgaven in de verschillende verkiezingsprogramma's stellen tegenover de cijfers, zoals die door de verschillende partijen zijn gepubliceerd. PvdA en VVD eindigen met een overschot, terwijl CDA en D'66 met een tekort blijven zitten, aldus de conclusie van beide auteurs, die min of meer uit de lucht komt vallen, omdat aan het onderliggende cijfermateriaal in het artikel niet of nauwelijks aandacht wordt besteed. Zodoende wordt bij voorbeeld voor D'66, voor de extra uitgaven ten opzichte van ongewijzigd beleid, een bedrag van f. 6,2 mrd. opgenomen. Een bedrag, dat inderdaad voorkwam in een brief, die ik op 19 februari jl. schreef en waarvan in noot 10 van het artikel van Dijkhuizen en De Kam melding wordt gemaakt. In die zelfde noot wordt echter ook mijn latere brief aan de leden van de Adviesraad van D'66 vermeld, waarin voorstellen waren opgenomen voor de dekking van dat toen bestaande gat van f. 6,2 mrd. Het is voor mij dan ook totaal onbegrijpelijk dat, waar die dekkingsvoorstellen door de Adviesraad van D'66 met grote instemming zijn aanvaard, dat in de cijferopstelling van Dijkhuizen en De Kam niet tot uitdrukking is gekomen. Ik zou

me hoogstens kunnen voorstellen, dat de f. 2 mrd. aan extra aardgasopbrengsten, die in die dekking was inbegrepen, door hen niet geaccepteerd is, omdat die al in de cijferopstelling van Financiën ten aanzien van de beschikbare financiële ruimte was begrepen. Maar zelfs dan nog resulteert de overblijvende vermindering van f. 4,2 mrd. van de extra uitgaven ten opzichte van ongewijzigd beleid in een overschot voor D'66 van f. 0,3 mrd. in plaats van een tekort van f. 3,9 mrd. zoals dit door de beide auteurs in hun artikel is berekend.

3. Daarnaast vraag ik me af of de door Dijkhuizen en De Kam gekozen opzet wel zinvol is. Zij accepteren immers kritiekloos de door de politieke partijen gekozen uitgangspunten, ook al moeten sommige daarvan als onvoldoende realistisch worden beschouwd. Zo gaan de auteurs bij voorbeeld met geen woord in op de maatschappelijke haalbaarheid van de f. 21 mrd. aan *extra* kortingen op lonen en uitkeringen, die mede aan het „overschot” van het VVD-programma ten grondslag liggen. Evenmin gaan ze in op de haalbaarheid van de doelstelling van 2¼% groei, die hun eigen partij — de PvdA — in staat stelt op papier zowel de koopkracht van de minima te handhaven, als de meeste (310.000) arbeidsplaatsen te creëren en bovendien nog f. 11 mrd. te vinden voor herstel van de bedrijfsrendementen. Als men, zoals D'66, uitgaat van 1½% groei, valt er onmiddellijk een gat van zo'n f. 7 mrd. in het PvdA-programma.

Op dit kritiekloos accepteren van de door de politieke partijen gekozen uitgangspunten maken de auteurs slechts één uitzondering. Over het programma van D'66 schrijven zij namelijk het volgende: „Partijen, die een grote bijdrage van toenemende deeltijdarbeid verwachten — met name D'66 — gaan er wel makkelijk van uit, dat de daarmee samenhangende inkomensachteruitgang vrijwel algemeen zal worden aanvaard”. Gemakshalve gaan de beide auteurs er daarbij aan voorbij dat de 300.000 à 400.000 extra deeltijdbanen, die D'66 voor de komende 4 jaar voorstelt, hooguit 10% van het totale aantal banen uitmaakt en dat daarom van een vrijwel algemene inkomensmatiging in dit verband geen sprake is. Bovendien toont het voorbeeld van Zweden aan, dat een veel groter aantal deeltijdbanen zeer wel mogelijk is.

Samenvattend moet worden gesteld dat de auteurs er niet in zijn geslaagd de verkiezingsprogramma's op enkele financieel-economische hoofdpunten onderling te vergelijken. Wat zij in hun artikel hebben gedaan, is naar mijn ge-

*Lid van de Tweede Kamer voor D'66.
1) A. J. Dijkhuizen en C. A. de Kam, Gouden bergen? Een vergelijking van vier verkiezingsprogramma's op enkele hoofdpunten, *ESB*, 6 mei 1981.

voel niet veel meer dan het vergelijken van appels, peren en andere soorten fruit, waarbij wel uiterst secuur is gezocht naar kleinere rotte plekjes, maar de vraag naar de roetheid van de hele vrucht gemakshalve over het hoofd is gezien.

M. B. Engwirda

Naschrift

Twee weken geleden publiceerden wij een vergelijking van vier verkiezingsprogramma's op enkele financieel-economische hoofdpunten. Na overleg met de redactie-secretaris van *ESB* werden in dit artikel geen gedetailleerde besprekingen opgenomen over de ontwikkeling van de publieke uitgaven — ten opzichte van ongewijzigde voortzetting van het bestaande beleid — bij uitvoering van de in betrokken partijprogramma's neergelegde beleidsvoornemens. Nu de heer Engwirda — die het stuk blijkens zijn reactie in het verkeerde keelgat is geschoten — een toelichting vraagt op het voor zijn partij, D'66, berekende „gat” van ca. f. 4 mrd., geven wij graag de achterliggende berekening van de kosten van het verkiezingsprogramma van de Democraten. Hierbij roepen wij de volgende passage uit ons artikel in herinnering: „Een algemeen probleem is dat programkosten zich zelden eenduidig laten interpreteren. Politici — ter zake om opheldering gevraagd — zijn, naar de ervaring leert, geneigd om geldvergende verlangens kwantitatief te bagatelliseren en de mogelijkheid van bezuinigingen fors te overschatten. Om die reden is (...) een aantal malen afgeweken van door partijen zelf aangehouden cijfers”.

De definitieve versie van het D'66-programma geeft als saldo wegens meeruitgaven ten opzichte van ongewijzigd beleid f. 1,9 mrd. Voor invoering van een inflatieneutrale belastingheffing wordt f. 0,6 mrd. opgevoerd. De dekking wordt gevonden in extra aardgaswinst (f. 2 mrd.) en verhoging van het staatsaandeel in de gaswinst uit kleinere velden (nu 70%) 1). Op papier sluit een en ander als een bus. De heer Engwirda veronderstelt terecht, dat de extra aardgaswinst ad f. 2 mrd. reeds is meegenomen in de tabel, die het ruimtebeslag vanuit de publieke sector weergeeft bij uiteenlopende combinaties van economische groei en salarisontwikkeling in de publieke sector. Daarenboven voert D'66 in de financiële verantwoording van het programma per saldo voor f. 4,2 mrd. te weinig aan programkosten op. Te zamen geven beide posten een problematiek van f. 6,2 mrd. (t.o.v. ongewijzigd beleid) in 1985 (guldens van 1981). Dit bedrag van f. 6,2 mrd. is terug te vinden in tabel 2 uit ons artikel, waarin de financiering van de programma's is samengevat.

Hoe is dat bedrag wegens te laag geraamde programkosten samengesteld.

Wij specificeren de kwantitatief voornaamste posten afzonderlijk en geven (opnieuw in verband met plaatsruimte) het saldo van een groot aantal kleinere posten.

	(in mrd.)
• Reorganisatie van de politie (gemeentelijke korpsen) vergt minimaal 2.500 man extra; dit vergt ca. f. 180 mln. in plaats van de opgevoerde f. 80 mln.:	+ f. 0,1
• Sluiting van twee kerncentrales gedurende de komende kabinetsperiode vergt f. 500 mln. (dit bedrag wordt ook genoemd in de financiële verantwoording van het PvdA-program) in plaats van de opgevoerde f. 150 mln.:	+ f. 0,35
• Volksverzekering tegen ziektekosten:	+ f. 1
• Koopkrachtachteruitgang voor de sociale minima 1% per jaar bij een jaarlijkse daling van de contractlonen met 2,5%; kosten van deze koppeling-met-een-plus:	+ f. 2,5
• Woningbouwplan is volgens D'66 budgettair neutraal, omdat daartegenover wordt bespaard op uitkeringen en de belastingontvangsten stijgen. Dit is een berekening volgens de „netto”-methode; wij rekenen ten aanzien van alle posten bij alle partijen „bruto”; dit vergt f. 1,25 mrd. extra 2). Samen met de opbrengst van beleggingsvoorschriften (f. 2 mrd.) is voor de woningbouw dan f. 3,25 mrd. ingezet (20.000 woningen per jaar), wat spoort met de bedragen die andere partijen ramen:	+ f. 1,25
• Minder bezuiniging in de gezondheidszorg (deels in ongewijzigd beleid, deels doordat de doelstelling onhaalbaar moet worden geacht) dan de door D'66 opgevoerde f. 1,3 mrd.:	+ f. 0,5
• Saldo van een groot aantal kleine posten, variërend van het „kordaat aanpakken” van de vaarwegen in Brabant en Limburg (hele project vergt f. 1,2 mrd.) tot allerlei niet gekwantificeerde verlangens in de sfeer van cultuur en onderwijs:	+ f. 0,9
• Minder uitkeringen door extra werkgelegenheid die het D'66-programma genereert:	- f. 2,0
• Verzwaring woonlasten (verhoging normhuurquote en huurharmonisatie):	- f. 0,4
Per saldo geeft dit wegens te laag geraamde programkosten:	f. 4,2

Het spreekt vanzelf dat voor dergelijke berekeningen waar mogelijk ten aanzien van alle partijen dezelfde uitgangspunten en veronderstellingen zijn gehanteerd. Engwirda poneert dat wij alleen het D'66-programma kritisch hebben gezien, en dat we ons ten aanzien van andere partijen klakkeloos hebben aangesloten bij de veronderstelde economische groei, resp. inkomensmatiging. Wat betreft die inkomensmatiging weet D'66 op papier ook van wanten: vier jaar lang een daling van de reële contractlonen met 2,5% per jaar. Ter zake is het uitgangspunt van elk van de vier partijen gevolgd, omdat deze doelstelling door middel van daartoe strekkende wetgeving „eenvoudig” kan worden gerealiseerd. Over de maatschappelijke aanvaarding van een zo drastische inkomensmatiging — waarop alle partijen

mikken — hebben wij aan het eind van ons artikel zelf al enkele relativerende opmerkingen gemaakt.

De economische groei waarop de PvdA mikt is — gegeven het ingezette instrumentarium — blijkens de varianten in *De Nederlandse economie in 1985* — niet onhaalbaar. Gelet op hun steun aan een ingezonden mededeling in een aantal dagbladen is een aantal economen daar eveneens van overtuigd. Deze economen zijn vervolgens door een partijgenoot van de heer Engwirda, fractieleider Terlouw, ingelijfd. Zo vinden we elkaar wel.

Het „gat” van D'66 van ca. f. 4 mrd. heeft niets te maken met „redelijker” groeiveronderstellingen, en dergelijke. Het houdt rechtstreeks verband met de besluitvorming binnen D'66 over het verkiezingsprogramma. De heer Engwirda zal niet willen ontkennen dat tijdens de opstelling van het ontwerp-programma en bij de latere amendering door het congres, volstrekt onvoldoende is gelet op de financiële consequenties van de vele daarin neergelegde wensen en verlangens. Dat dit nu aan het licht komt is natuurlijk niet prettig.

A. J. Dijkhuizen
C. A. de Kam

1) *Verkiezingsprogramma's 1981* (bijeengebracht en van een register voorzien door I. Lipschits), Den Haag, 1981.

2) Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, *100.000 extra woningen; een bouwplan*, blz. 13-14.